

מאוריציס

(Mauritius). אי טרופי באוקיאנוס ההודי, כ-800 ק"מ ממזרח למדגסקר, (כיום מדינה עצמאית); בזמן מלחמת-העולם השנייה – מושבה בריטית. בסוף דצמבר 1940 הובאו למ' 1,580 יהודים שניסו להעפיל לארץ-ישראל ונתפסו בידי הבריטים. רובם הוחזקו במעצר במחנה במ' עד תחילת אוגוסט 1945.

ב-1940 החרפו משרד החוץ ומשרד המושבות של ממשלת בריטניה, בשיתוף עם הנציב העליון בארץ-ישראל סר הרולד מקמייקל, את מלחמתם ב'עליה ב', ובין אמצעי ההרתעה נגד ההעפלה הועלתה האפשרות להגלות מעפילים שייתפסו לאחת ממושבות בריטניה.

בנובמבר 1940 הגיעה לחופי ארץ-ישראל שיירה של יותר מ-3,600 מעפילים על סיפון של שלוש אוניות. השיירה, ובה חלוצים, ציונים ותיקים ובני משפחה של תושבי הארץ, היתה מורכבת מפליטים מגרמניה, מאוסטריה ומצ'כוסלובקיה, ואת דרכה החלה ב-1 בספטמבר 1940 בברטיסלובה שבסלובקיה במורד הדנובה לעבר הים-השחור. בנמל טולצה (Tulcea) שברומניה עלו יותר מ-1,000 על האונייה 'פסיפיק' וקרוב ל-1,900 על האונייה 'אטלנטיק'.

בראשית אוקטובר 1940 נודע לבריטים על הפלגתן של שלוש הספינות. ב-15 באוקטובר פנה משרד המושבות בלונדון אל מושל מ' ושאל, אם יוכל 'לשכן בדחיפות מספר ניכר של יהודים המנסים להיכנס לארץ-ישראל בדרך לא חוקית'. הודגש כי צריך יהיה לשמור על המגורשים בצורה שתחייב הקמת מחנה מוקף גדר תיל ונתון לשמירה. בתשובתו מיום 17 באוקטובר הסכים המושל לקבל מיד 1,500 פליטים, ובתוך שישה חודשים עוד 2,500 פליטים.

ב-1 בנובמבר הגיעה לחופי הארץ האונייה 'פסיפיק', וב-3 בנובמבר – 'מילוס'. עם תפיסתן בידי משמר החופים הבריטים הובאו 'פסיפיק' ו'מילוס' לנמל חיפה, ונוסעיהן הוחזקו בהן כשבועיים, עד שהועברו לאונייה 'פטריה' שנועדה להסיעם למ'.

ב-11 בנובמבר נדונה התוכנית לגרש את הפליטים למ' בהנהלת הסוכנות בלונדון. בצד הבריטים הסכים וינסטן צרצ'יל ב-20 בנובמבר להצעת שר המושבות לורד ג'ורג' לויד לגרש את הפליטים, בתנאי שהיחס אליהם יהיה נאות, והציע לדחות את הגירוש למקרים בעתיד.

בארץ סירב הנציב העליון לקבל משלחת של אסיפת-הנבחרים בעניין המעפילים, וליושב-ראש הוועד הלאומי יצחק בן-צבי נמסר, שאין ליהודי ארץ-ישראל סמכות לטפל בעניינם של יהודים שאינם תושבי הארץ. ב-24 בנובמבר הביאה ספינת מלחמה בריטית לחיפה את 'אטלנטיק', השלישית בשלוש הספינות שהסיעו את שיירת המעפילים. בו בערב הוחל בהעברת נוסעיה ל'פטריה', אך רק חלק קטן מהם הועברו אז, והשאר אמורים היו להיות מועברים למחרת, ב-25 בנובמבר. ואולם, בבוקר יום 25 בנובמבר חיבלה ה'הגנה' ב'פטריה'. מטרת החבלה היתה למנוע את הגירוש, והמטען שהונח היה קטן מאוד, אך באונייה הישנה

והחלודה נוצר חור גדול, וכעבור רבע שעה שקעה 'פטריה' על צידה. יותר מ-250 מהמעפילים נעדרו, רובם נספו ומיעוטם הגיעו כנראה לחוף מבלי שנעצרו. בעקבות מחאות בבריטניה ובארצות-הברית באה הוראה מלונדון המתירה לניצולים להישאר בארץ, ואולם, שאר נוסעי 'אטלנטיק' שעדיין לא הועלו על אוניית הגירוש שולחו ב-9 בדצמבר למ' והגיעו לשם ב-26 בו. בפקודת הגירוש נאמר, שגם אחרי המלחמה לא יורשו המגורשים להיכנס לארץ-ישראל. למרות זאת התיר הנציב העליון לורד גורט, שב-1944 בא במקומו של מקמייקל, למגורשים לבוא לארץ, וב-26 באוגוסט 1945 הגיעו כ-1,300 מהמגורשים לנמל חיפה. 124 מהמגורשים מתו במ' ו-212 מבין הצעירים התנדבו לצבאות בעלות-הברית, רובם לצבא הצ'כוסלובקי ו-56 ל'חטיבה היהודית הלוחמת' שהוקמה ב-1944.

1,580 הגולים – 849 גברים, 635 נשים ו-96 ילדים – הוחזקו במחנה ליד העיר בו בסן (Beau Bassin; רוז היל, Rose Hill). הם סבלו מתנאי המחנה, פרצה בקרבם מגיפת טיפוס, ובתחילה הפרידו מפקדי המחנה בין גברים לנשים, ובכללם זוגות נשואים. ואולם, היחס הכללי אל העצורים היה קורקטי, ובמ' נמצאו גברים ונשים שסייעו לעצורים בעת מגיפת הטיפוס. רבים מבין העצורים עבדו, הם התארגנו לפעולות תרבות נרחבות, ולפליטים נולדו ילדים ואף היו נישואין באי.